

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ԶԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԽՁԱՆՄԱՆ ԳԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

Շուկայական տնտեսության պայմաններում կարևորվում է ՓՄՁ ոլորտի զարգացման խթանումը, քանի որ վերջինս հանդիսանում է ինովացիոն և ներդրումային գործունեության ակտիվացման, զբաղվածության ապահովման, ազգաբնակչության կենսամակարդակի բարելավման, պետական բյուջեի եկամուտների ավելացման, ինչպես նաև հանրապետությունում տնտեսական աճի խթանման կարևորագույն նախապայմաններից մեկը: Դրանով պայմանավորված՝ փոքր և միջին ձեռնարկության զարգացման խթանման հիմնահարցերը գտնվում են պետական կառավարման մարմինների, գործարարների և հասարակության մշտական ուշադրության կենտրոնում:

Համաձայն «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության մասին» ՀՀ օրենքի Հայաստանի Հանրապետությունում ՓՄՁ սուբյեկտները դասակարգվում են¹.

- **գերփոքր**՝ առևտրային կազմակերպություններ և անհատ ձեռնարկատերեր, որոնց աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակը կազմում է մինչև 10 մարդ, իսկ նախորդ տարվա գործունեությունից ստացված հասույթը կամ նախորդ տարեվերջի դրությամբ ակտիվների հաշվեկշռային արժեքը չի գերազանցում 100 մլն դրամը:

- **փոքր**՝ առևտրային կազմակերպություններ և անհատ ձեռնարկատերեր, որոնց աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակը կազմում է մինչև 50 մարդ, իսկ նախորդ տարվա գործունեությունից ստացված հասույթը կամ նախորդ տարեվերջի դրությամբ ակտիվների հաշվեկշռային արժեքը չի գերազանցում 500 մլն դրամը:

- **միջին**՝ առևտրային կազմակերպություններ և անհատ ձեռնարկատերեր, որոնց աշխատողների միջին ցուցակային թվաքանակը կազմում է մինչև 250 մարդ, իսկ նախորդ տարվա գործունեությունից ստացված հասույթը կամ նախորդ տարեվերջի դրությամբ ակտիվների հաշվեկշռային

¹ «Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության պետական աջակցության մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենք, ՀՀ ՊՏ 2000.12.30/33 (131), <http://www.arlis.am/>□

արժեքը չեն գերազանցում համապատասխանաբար 1500 մլն դրամը և 1000 մլն դրամը:

Միաժամանակ մի քանի ոլորտներում գործունեություն իրականացնող կազմակերպությունների պատկանելությունը ՓՄՁ սուբյեկտներին որոշվում է դրանց կողմից իրականացվող գործունեության գերակշիռ ոլորտի չափորոշիչներով:

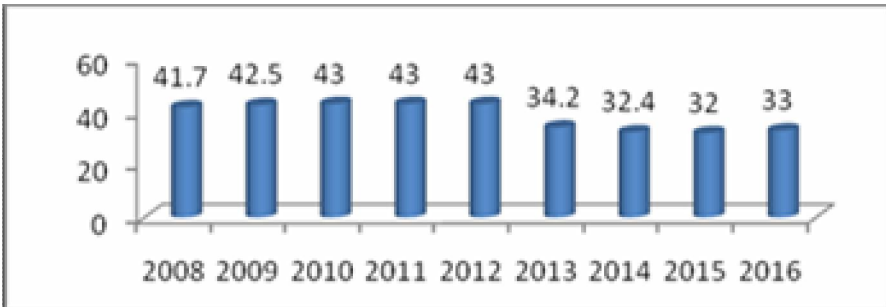
ՓՄՁ սուբյեկտ չեն համարվում վարկային, ապահովագրական և ներդրումային կազմակերպությունները, գրավատները, արժեթղթերի շուկայի մասնագիտացված մասնակիցները, խաղատները և շահումով խաղերի կազմակերպման գործունեություն իրականացնող սուբյեկտները, ինչպես նաև դուստր և կախյալ տնտեսական ընկերությունները:

Հայաստանի Հանրապետությունում ՓՄՁ-ների պետական աջակցության հիմնական ուղղություններն են հանդիսանում՝

- իրավական բարենպաստ դաշտի ձևավորումը,
- ֆինանսական և ներդրումային աջակցությունը, երաշխիքների տրամադրումը,
- ենթակառուցվածքների ստեղծմանն ու զարգացմանն աջակցություն,
- տեղեկատվական և խորհրդատվական օգնությունը,
- արտաքին տնտեսական գործունեության խթանումը,
- նորարարական գործունեության և ժամանակակից տեխնոլոգիաների ներդրման աջակցությունը,
- բարենպաստ հարկային քաղաքականության իրականացումը,
- կադրերի պատրաստումը և վերապատրաստումը,
- վիճակագրական հաշվետվությունների և հաշվապահական հաշվառման պարզեցված համակարգերի ստեղծումը,
- պետական գնումների իրականացման գործընթացում աջակցությունը:

Ինչպես հայտնի է, ժամանակակից աշխարհում փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման անհրաժեշտությունն ազգային տնտեսությունների վերակառուցման և զարգացման գլխավոր հրամայականներից է: Այն շուկայական հարաբերությունների արմատավորման և տնտեսական զարգացման ու առաջընթացի հիմնական գրավականն է: ՓՄՁ-ների զարգացումը կենսական անհրաժեշտություն է ինչպես զարգացող, այնպես էլ զարգացած երկրների համար, քանի որ այն նպաստում է ուժեղ և դինամիկ մասնավոր հատվածի ձևավորմանը և հնարավորություն է տալիս կարճ ժամանակամիջոցում ապահովել տնտեսական աճ՝ միաժամանակ մեղմացնելով անցումային փուլին բնորոշ անցանկալի երևույթ-

ները¹: ՓՄՁ զարգացումը նպաստում է անկախ ու ինքնաբավ ձեռնարկատերերի խավի ստեղծմանը, ներքին շուկայի ծավալների ընդլայնմանը, արտաքին շուկաներում տեղական ապրանքների/ծառայությունների մրցունակության բարձրացմանը և արտահանման ծավալների ավելացմանը, ինչպես նաև պարապուրդի մատնված արտադրական հզորությունների արդյունավետ օգտագործմանն ու երկրում քաղաքական, սոցիալական և տնտեսական կայունության ապահովմանը: Ստորև փորձենք ներկայացնել ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում գծապատկեր 1-ի միջոցով:

Գծապատկեր 1. ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում (2008-2016թթ.)²

Վերոբերյալ գծապատկերի տվյալները վկայում են, որ 2016թ.-ին 2008թ.-ի համեմատությամբ ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում նվազել է 8,7 տոկոսային կետով: Սակայն, պետք է նշել, որ 2016թ.-ին 2015թ.-ի համեմատությամբ նկատվել է նշված ցուցանիշի աճ՝ 1 տոկոսային կետով: Ակնհայտ է, որ ՓՄՁ ոլորտի զարգացումն ունի կարևոր ռազմավարական նշանակություն ՀՀ տնտեսության հետագա զարգացման համար, հետևաբար, ցանկալի է, որ ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների տեսակարար կշիռը ՀՆԱ-ում տարիների ընթացքում մոտենա գոնե 45-50%-ի, քանի որ զարգացած երկրներում այն կազմում է շուրջ 70%:

¹ Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության ոլորտը Հայաստանում (2004-2005թթ.), <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/3079ae2eb.pdf>.

² Арамян А. Плоды господдержки "малышей"? , Общественно-политическая газета "Голос Армении", 15.07.2016, <http://www.golosarmenii.am/article/43163/plody-gospodderzhki-malyshej>.

Այժմ փորձենք ներկայացնել նաև ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության հիմնական ցուցանիշները ստորև բերված աղյուսակի միջոցով:

Աղյուսակ 1

ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության հիմնական ցուցանիշները (01.01.2017)¹

Անվանումը	գերփոքր	փոքր	միջին	ընդամենը
Ակտիվ հարկատուների թվաքանակը	71606	5272	1368	78246
Աշխատատեղերի թիվը	101584	91947	108470	302001
Ֆինանսական շրջանառության ծավալը, մլն ՀՀ դրամ	578 135,7	593 441,4	649 691	1 817 268,1
Վճարված հարկերի գումարը, մլն ՀՀ դրամ	89 646,1	110 924,4	193 284, 6	393 855, 2

Աղյուսակի տվյալները վկայում են, որ 01.01.2017թ.-ին ակտիվ հարկատուների թվաքանակով առաջատար են հանդիսացել գերփոքր ընկերությունները (71606), աշխատատեղերի թվով՝ միջինները (108470), ֆինանսական շրջանառության ծավալով՝ միջինները (649 691 մլն դրամ), վճարված հարկերի գումարով՝ կրկին միջինները (193 284, 6 մլն դրամ): Հուսանք, որ ապագայում ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության հիմնական ցուցանիշները աստիճանաբար կբարելավվեն՝ նպաստելով ՓՄՁ մրցունակության մակարդակի բարձրացմանը, երկրի տնտեսության զարգացմանը և ազգաբնակչության կենսամակարդակի բարելավմանը:

Տնտեսական արդի իրողության մեջ անմեթոք է գիտական նվաճումների, ուսումնասիրությունների, ժամանակակից մոտեցումների և նորարարական արդյունքի կիրառման անհրաժեշտությունը՝ արդյունավետ, մրցունակ և կայուն տնտեսավարման ապահովման տեսանկյունից: Այս հրամայականն առավել կարևոր է դառնում ՓՄՁ սուբյեկտների համար, ելնելով փոքր և միջին ընկերություններին բնորոշ առանձնահատկություններից, երբ նման ընկերությունները չեն կարողանում ֆինանսավորել նորարարական մեթոդների կամ արդյունքի, արտադրանքի մշակումն ու ստեղծումը, մյուս կողմից, նույն առանձնահատկություն-

¹ Աղյուսակը կազմվել է ՀՀ տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարության կայքում տեղադրված պաշտոնական տվյալների հիման վրա, <http://mineconomy.am/hy/449>.

ներից ելնելով, չեն կարողանում ներդնել նորարարական մեթոդներ և տեխնոլոգիաներ: Այս համատեքստում առաջանում են երկու հիմնական բացեր. կառավարման ոլորտում նորարարական մեթոդների բացակայություն և նորարարական տեխնոլոգիաների ներդրման բացակայություն, նորարարական արդյունքի ստեղծման ցածր մակարդակ: Այս բացերը լրացնելու համար կպահանջվի ներքոհիշյալ միջոցառումների իրականացումը¹.

- ձեռնարկատիրական կարողությունների զարգացում,
- տնտեսավարող սուբյեկտների (բիզնես ասոցիացիաների) և ուսումնական հաստատությունների միջև համագործակցության խթանում և ուժեղացում,
- ՓՄՁ-ների կողմից նորարարական հետազոտությունների և տեխնոլոգիաների, արդյունքի ստեղծման ու ներդրման համար ֆինանսական մատչելի գործիքների ստեղծում, երկարաժամկետ վարկերի տրամադրում առանձին նպատակային ծրագրերի միջոցով,
- ՓՄՁ-ների կողմից նորարարական արտադրանքի արտադրության համար բարենպաստ պայմանների ստեղծում՝ գիտական և խորհրդատվական կազմակերպությունների ներգրավմամբ, ֆինանսական երկարաժամկետ մատչելի վարկային ռեսուրսների տրամադրում:

Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման հիմնական ռազմավարական նպատակներն են հանդիսանում².

- Ինստիտուցիոնալ, օրենսդրական և գործառնական միջավայրի բարելավում՝ ՓՄՁ-ների ստեղծման և զարգացման համար,
- ՓՄՁ սուբյեկտներին ֆինանսավորման հասանելիության բարելավում,
- Ձեռնարկատիրական կարողությունների (մշակույթի) խթանում և զարգացում,
- ՓՄՁ սուբյեկտների ներքին և արտաքին մրցունակության բարձրացում,
- Պետություն-մասնավոր հատված երկխոսության բարելավում,
- ՓՄՁ ոլորտի զարգացմանն աջակցող կառույցների ուժեղացում,

¹ Փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման 2016-2018 թվականների ռազմավարություն, ՀՀ կառավարության 2015 թ. հոկտեմբերի 1-ի նիստի N 44 արձանագրային որոշման հավելված, <https://www.e-gov.am/protocols/item/551/>, <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/b10101d41c.pdf>.

² Նույն տեղում:

- Կանանց ձեռներեցության խթանում, ինչպես նաև սկսնակ գործարարներին աջակցության տրամադրում:

Հասկանալի է, որ սկսնակ գործարարներին աջակցության ցուցաբերումը կարևորվում է այն առումով, որ վերջիններս չունեն բավարար գիտելիքներ և փորձ, հաճախ չեն տիրապետում բավարար ֆինանսական միջոցների, ուստի պետության աջակցությունը կարող է զգալի դեր ունենալ նրանց կայացման և հետագա զարգացման համար: Սկսնակ գործարարներին աջակցությունը կարևորվում է նաև նոր աշխատատեղերի ստեղծման, գործազրկության մակարդակի կրճատման առումով: Այս նպատակի իրականացման համար նույնպես միջոցառումներ են նախատեսված փոքր և միջին ձեռնարկատիրության սուբյեկտներին աջակցության տարեկան ծրագրերով, որոնք նախատեսվում է շարունակել և ընդլայնել ապագայում:

Նշված նպատակների իրականացման արդյունքում միջնաժամկետ հեռանկարի համար տնտեսությունում ուղենիշ կլինի ՓՄՁ-ների արդյունքի բարձրացումը և ՀՆԱ-ում մինչև 40 տոկոսի կշռի կայուն ապահովման համար հիմքի ստեղծումը¹: ՓՄՁ-ների դիրքի ամրապնդումը և զարգացումը կարտահայտվի նաև դրանց մրցունակության մակարդակի բարձրացմամբ և դա բնորոշող հիմնական ցուցանիշով՝ աշխատանքի արտադրողականության աճով: Ներկայումս, կախված տնտեսության ճյուղից, Եվրամիության երկրների ՓՄՁ-ների արտադրողականությունը 3-ից 5 անգամ ավելի է հայկական ՓՄՁ-ների համանման ցուցանիշից: Միջնաժամկետ հատվածում նախատեսվում է տեղական ՓՄՁ սուբյեկտների այդ ցուցանիշն ավելացնել մինչև 2 անգամ՝ նպաստելով նաև արտահանման մեջ ՓՄՁ-ների արտադրանքի տեսակարար կշռի աճին: Փոքր և միջին ձեռներեցության կայուն զարգացման գրավական հանդես կգա ՓՄՁ-ների նորարարական գործունեությունը, նորարարության և գիտելիքի, մարդկային կապիտալի զարգացման հիման վրա տնտեսական գործունեության իրականացումն ու գործարար նախաձեռնությունների իրագործումը: Միաժամանակ, կարևորվում է արտադրության հենքային և գերակա ճյուղերի բազմազանեցման քաղաքականությունը, այսինքն՝ ՓՄՁ-ների հիմնումը գիտության բազայի վրա՝ զարգացնելով այն ոլորտները, որտեղ կա գիտական ներուժ:

Անշուշտ, նշված բոլոր նպատակներին հասնելու համար անհրաժեշտ կլինի նաև տնտեսական քաղաքականության մշակման և իրականացման ընթացքում պահպանել մրցակցության ապահովման, տնտեսավա-

¹ <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/b10101d41c.pdf>.

րողների համար հավասար պայմանների ստեղծման, իրավական բարենպաստ դաշտի ստեղծման սկզբունքները, ՓՄՁ-ների գործունեությունը կանոնակարգող օրենսդրության հնարավորինս քիչ փոփոխությունների իրականացումը, վարչարարության և վարչական կանոնակարգերի՝ ՓՄՁ-ներին առնչվող մասով հնարավոր մեղմ կարգավորումների նախատեսումը, միաժամանակ դրանց առանց խտրականության, հետևողական ու անշեղ կատարմամբ:

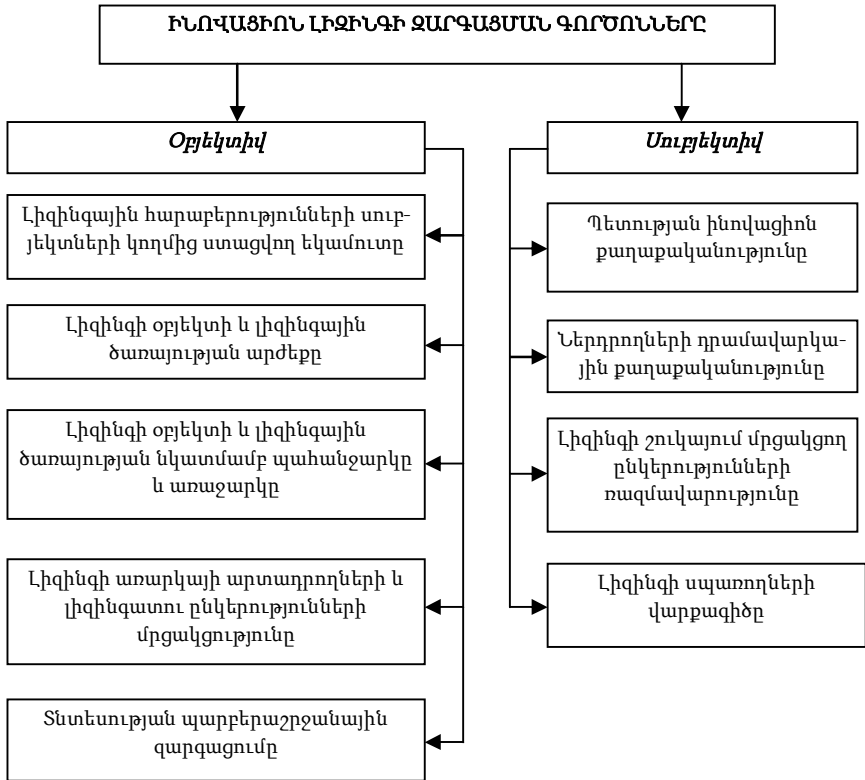
Ինչպես հայտնի է, ներկայում Հայաստանի Հանրապետությունում ՓՄՁ սուբյեկտների համար ֆինանսավորումն ապահովվում է գլխավորապես բանկային վարկավորման և նորաստեղծ ձեռնարկությունների ու գյուղմթերք արտադրողների համար նախատեսված հասցեական աջակցության որոշ սխեմաների միջոցով: Դեռևս լիարժեք կայացած չեն ֆինանսավորման այլընտրանքային աղբյուրները, և դրանք կարող են շահել իրավական առավել կայացած դաշտի պարագայում, մասնավորապես, լիզինգային գործունեությունից, որը ՓՄՁ սուբյեկտների համար կարող է լինել բանկային ֆինանսավորման այլընտրանք¹:

Ժամանակակից տնտեսական պայմաններում ՀՀ փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության բարելավման համար հատկապես պահանջարկված կարող է դառնալ ինովացիոն լիզինգը, որի զարգացման հիմնական գործոնները ներկայացված են ստորև բերված գծապատկեր 2-ում:

Տնտեսագիտական գրականությունից հայտնի է, որ «ինովացիոն լիզինգ» կատեգորիան արտացոլում է ինովացիոն գործունեության ընթացքում հիմնական միջոցների շարքին դասվող շարժական և անշարժ գույքի հետ կապված տնտեսական հարաբերությունների յուրահատուկ տեսակը դրա սուբյեկտների՝ լիզինգատուի, լիզինգառուի և լիզինգի օբյեկտի վաճառողի միջև: Ինովացիոն է համարվում այնպիսի գործունեությունը, որի նպատակն է հանդիսանում որևէ նորույթ պարունակող նյութական արժեքների արտադրությունը, փոխանակությունը, բաշխումը և սպառումը: Այս գործունեությունը կարող է ուղղված լինել ինչպես նոր, այնպես էլ արդեն գոյություն ունեցող ապրանքների արտադրությանը՝ սակայն նոր եղանակներով կամ տեխնոլոգիաներով: Այսպիսով՝ ինովացիոն լիզինգը կարելի է սահմանել որպես ինովացիոն գործունեությունը կամ շուկայում ինովացիոն արտադրանքի առաջնությունն ապահովող ներդրումների տա-

¹ Երկրի բնութագիրը՝ ըստ փոքր բիզնեսի ակտի. Հայաստան, փմձ քաղաքականության համաթիվ, Արևելյան գործընկերության երկրներ 2016, Եվրոպայի փոքր բիզնեսի ակտի իրականացման գնահատում, էջ 17, http://www.oecd.org/global-relations/Armenia_SME_PI_Country_chapter_ARM.pdf.

րատեսակ¹: Հասկանալի է, որ ճգնաժամային տնտեսության պայմաններում հենց այս տեսակի ներդրումներն են ամենապահանջարկվաճները, քանի որ դրանք կարող են դրական լուրջ տեղաշարժեր իրականացնել փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության մեջ:

Գծապատկեր 2. Ինովացիոն լիզինգի զարգացման հիմնական գործոնները²

Անշուշտ, փոքր և միջին ձեռնարկությունների թվաքանակի ավելացման, նրանց կողմից թողարկվող արտադրանքների և ծառայությունների ծավալների մեծացման համար անհրաժեշտ է նաև հարկային բեռի նվա-

¹ Храмова Е. В. Инновационный лизинг в управлении предприятием // В сборнике «Управление организацией: диагностика, стратегия, эффективность», 2004, с. 164-165, <http://bgscience.ru/lib/10527>

² Доминирующие факторы развития инновационного лизинга, <http://www.market-journal.com/teorijalizinga/19.html>

զեցումը, հատկապես սկսնակ ընկերությունների համար: ՓՄՁ ոլորտի հարկադրման առաջատար արտասահմանյան փորձի ուսումնասիրության հիման վրա կարող ենք առանձնացնել փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության հարկային խթանման հետևյալ ուղիները¹.

- Հարկային դրույքաչափերի նվազեցում, որն, առաջին հերթին, վերաբերում է եկամտահարկին, գույքահարկին և ԱԱՀ-ին: Մասնավորապես, ԱՄՆ-ում կիրառվում է եկամտահարկի երկու դրույքաչափ՝ փոքր բիզնեսի համար (15-28%) և կորպորացիաների համար (34-46%):
- Եկամտահարկի գծով «հարկային արձակուրդների» տրամադրում, հատկապես սկսնակ ընկերություններին: ՓՄՁ խթանման տվյալ մեթոդը կիրառվում է ԱՄՆ-ում, Գերմանիայում, Ֆրանսիայում, Շվեյցարիայում, Սլովակիայում և Չեխիայում:
- Հատուկ հարկային ռեժիմների ներդրում: Այս մոտեցումը մեծ կիրառություն ունի Ֆրանսիայում, Իսպանիայում, ինչպես նաև ԱՊՀ որոշ երկրներում:
- Հարկադրման պրոգրեսիվ սանդղակի կիրառում: Այս մեթոդը հաջողությամբ կիրառվում է ԱՄՆ-ում, Մեծ Բրիտանիայում, Ավստրիայում, Բելգիայում, Շվեյցարիայում:
- Ոչ մեծ շրջանառությամբ փոքր ընկերություններին ԱԱՀ-ի վճարումից ազատում: Այս մոտեցումը կիրառվում է Անգլիայում, Ֆրանսիայում, Գերմանիայում, Շվեդիայում և Չեխիայում:
- Ինովացիոն ուղղվածությամբ փոքր ընկերություններին հարկային արտոնությունների տրամադրում: Մասնավորապես, Ճապոնիայում նորագույն տեխնոլոգիաներով արտադրանք թողարկող փոքր ընկերությունների 50%-ին տրամադրում են հարկային արտոնություններ:
- Արտադրության հիմնական միջոցների արդիականացման նպատակով հարկային արտոնությունների տրամադրում: Այս մոտեցումը հաջողությամբ կիրառվում է ԱՄՆ-ում:
- Գործարարների առանձին խմբերի, գործունեության առանձին տեսակների և գործարարության առանձին ոլորտների աջակցությանն ուղղված հարկային քաղաքականության իրականացում: Այս մոտեցումը հաջողությամբ կիրառվում է Մեծ Բրիտանիայում և մի շարք այլ երկրներում:

Փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության հարկային խթանման մոտեցումներից ՀՀ-ում կիրառվում են հարկային դրույքաչա-

¹ Филонова Э.А., Юхновец Л.Ю., Гладуша Б.В. Налоговое стимулирование малого и среднего предпринимательства: зарубежный опыт, Научно-практический журнал “Управление и экономика в XXI веке”, № 1/2017, с. 24-28.

փերի նվազեցման, հատուկ հարկային ռեժիմների ներդրման, ինովացիոն ուղղվածությամբ փոքր ընկերություններին հարկային արտոնությունների տրամադրման և այլ մոտեցումները, որոնք դրական ազդեցություն կգործեն ՓՄՁ ոլորտի զարգացման վրա:

Պաշտոնական տվյալների համաձայն, «Պետական աջակցություն Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ հիմնադրամի կանոնադրական հիմնախնդիրների իրականացման» 2017 թվականի ծրագրի իրագործման համար ՀՀ պետական բյուջեից ուղղվել է 152,600,000 ՀՀ դրամ¹: Հաշվետու ժամանակահատվածում «Պետական աջակցություն Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ հիմնադրամի կանոնադրական հիմնախնդիրների իրականացման» 2017 թվականի ծրագրի շրջանակներում Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրման, սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցության, ոլորտային աջակցության, գործարար տեղեկատվական, խորհրդատվական և ուսուցողական աջակցության, տեղական տնտեսական զարգացման ուղղություններով շուրջ 4700 սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտների տրամադրվել է 11,487 աջակցություն:

Աջակցություն ստացած ՓՄՁ սուբյեկտների 3.3%-ը գործում են Երևան քաղաքում, իսկ 96.7%-ը ՀՀ մարզերում՝ առավելապես հեռավոր և սահմանամերձ գյուղական և քաղաքային համայնքներում: Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից տրամադրված աջակցության մարզային բաշխվածքը հետևյալն է. Արագածոտնի մարզում՝ 1,126, Արարատի մարզում՝ 902, Արմավիրի մարզում՝ 410, Գեղարքունիքի մարզում՝ 1,029, Լոռու մարզում՝ 2,328, 3, Կոտայքի մարզում՝ 1,958, Շիրակի մարզում՝ 888, Սյունիքի մարզում՝ 407, Վայոց ձորի մարզում՝ 1057, Տավուշի մարզում՝ 1,003, Երևան քաղաքում՝ 379:

¹ «Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման ազգային կենտրոն» հիմնադրամի կողմից 2017 թվականի ընթացքում կատարված աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություն, էջ 2, <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/1b3e1a12f0.pdf>.

Հայաստանի ՓՄՁ ԶԱԿ-ի կողմից սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին տրամադրված աջակցությունը 2017թ.-ին¹

Տրամադրված աջակցության ուղղություն	2017թ. ընթացքում տրամադրված աջակցության քանակ
Սկսնակ գործարարների ձեռներեցությանն աջակցություն	464
Ուսուցողական աջակցություն, այդ թվում՝ ոլորտային տեխնոլոգիական դասընթացներ	246
Տեղեկատվական և խորհրդատվական աջակցություն	10,337
Սկսնակ և գործող ՓՄՁ սուբյեկտներին վարկային երաշխավորությունների տրամադրում	81
ՓՄՁ միջազգայնացում, ներառյալ ՁԵՅ գործունեության շրջանակներում	348
Ոլորտային բիզնեսներին աջակցության շրջանակներում դրամաշնորհների տրամադրում	11
Ընդամենը	11,487

Փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության ընթացքում մեծապես կարևորվում է նաև հարկային պլանավորումը: Միկրոմակարդակում հարկային պլանավորման անհրաժեշտությունը կապված է հարկային օրենսդրության հետ, որը նախատեսում է տարբեր իրավիճակների համար որոշակի հարկային ռեժիմներ, թույլատրում է հարկային բազայի հաշվարկման տարբեր մեթոդների կիրառում և նախատեսում է հարկատուների տարաբնույթ հարկային արտոնություններ²:

Հաշվի առնելով ՀՀ տնտեսության զարգացման ներկայիս վիճակը՝ կարող ենք առաջարկել փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության բարելավման հետևյալ ուղիները.

1. ՓՄՁ ոլորտում հարկային վարչարարության կատարելագործում,
2. ինովացիոն և ներդրումային գործունեության խթանում,

¹ «Հայաստանի փոքր և միջին ձեռնարկատիրության զարգացման ազգային կենտրոն» հիմնադրամի կողմից 2017 թվականի ընթացքում կատարված աշխատանքների վերաբերյալ հաշվետվություն, էջ 2, <https://www.smednc.am/files/pdfs/attachments/original/1b3e1a12f0.pdf>.

² Մաթևոսյան Ա.Վ., Փոքր և միջին բիզնեսի հարկային պլանավորման հիմնախնդիրները, Երևան, «Տնտեսագետ» հրատարակչություն, 2014, էջ 5:

3. ինովացիոն լիզինգի կիրառում (հատկապես սկսնակ ընկերությունների կողմից),
4. ֆինանսական ռեսուրսների մատչելիության ապահովում,
5. բիզնեսի օպտիմալ կառուցվածքի ձևավորում:

Այսպիսով, փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության խթանումն ունի կարևոր ռազմավարական նշանակություն ՀՀ տնտեսության հետագա զարգացման համար, հետևաբար, դիտարկված հիմնահարցերը պետք է գտնվեն պետության և հասարակության մշտական ուշադրության ներքո:

ՓՈՔՐ ԵՎ ՄԻՋԻՆ ՁԵՌՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅԱՆ ԽԹԱՆՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ

ԱՐՄԻՆԵ ԳՐԻԳՈՐԻ ԶԱԽԱՐՅԱՆ, տ.գ.թ.

*ՀՀ ԳԱՄ Մ. Քոթանյանի անվան տնտեսագիտության
ինստիտուտի գիտաշխատող*

Համառոտագիր: Սույն հոդվածը նվիրված է ՀՀ-ում փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության խթանման հիմնախնդրին: Հաշվի առնելով ՀՀ տնտեսության զարգացման վրա ՓՄՁ ոլորտի ազդեցությունը, հոդվածում փորձ է արվել բացահայտել փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության խթանման միջոցով ՀՀ տնտեսական վիճակի հետագա բարելավման հնարավորությունները: Հատուկ ուշադրություն է հատկացվել ինովացիոն և ներդրումային գործունեության ակտիվացման, ինովացիոն լիզինգի կիրառման, հարկային վարչարարության կատարելագործման, ՓՄՁ ոլորտի խթանման պետական քաղաքականության արդյունավետ իրագործման հիմնախնդիրներին: Քանի որ փոքր և միջին ձեռնարկությունների գործունեության խթանումն ունի կարևոր ռազմավարական նշանակություն ՀՀ տնտեսության զարգացման համար, ապա վերջինս պետք է գտնվի պետության և հասարակության ուշադրության կենտրոնում:

Բանալի բառեր. *տնտեսություն, փոքր և միջին ձեռնարկություններ, ինովացիաներ, ներդրումներ, հարկեր, քաղաքականություն, պետություն, արդյունավետություն, զարգացում:*

ПРОБЛЕМЫ СТИМУЛИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ МАЛЫХ И СРЕДНИХ ПРЕДПРИЯТИЙ В РЕСПУБЛИКЕ АРМЕНИЯ

АРМИНЕ ГРИГОРЬЕВНА ЗАХАРЯН, к.э.н.,

*научный сотрудник института экономики им. М.Котаняна
Национальной академии наук Республики Армения*

Аннотация: Настоящая статья посвящена проблеме стимулирования деятельности малых и средних предприятий в Республике Армения. Учитывая влияние сферы МСП на развитие экономики РА, в статье сделана попытка выявления возможностей дальнейшего улучшения экономического положения РА посредством стимулирования деятельности малых и средних предприятий. Особое внимание уделено проблемам активизации инновационной и инвестиционной деятельности, использования инновационного лизинга, совершенствования налогового администрирования, эффективного осуществления государственной политики стимулирования сферы МСП. Поскольку стимулирование деятельности малых и средних предприятий имеет важное стратегическое значение для развития экономики РА, то оно должно находиться в центре внимания государства и общества.

Ключевые слова: *экономика, малые и средние предприятия, инновации, инвестиции, налоги, политика, государство, эффективность, развитие.*

ISSUES ON STIMULATING THE ACTIVITY OF SMALL AND MEDIUM- SIZED ENTERPRISES IN THE REPUBLIC OF ARMENIA

ARMINE GRIGORI ZAKHARYAN, Ph.D. in Economics

*Research Associate, M. Kotanyan Institute of Economics
National Academy of Sciences, Republic of Armenia*

Abstract: This article discusses the issues on stimulating the activity of small and medium-sized enterprises (SMEs) in the Republic of Armenia. By taking into account the impact of the SME sector on the development of the economy in the Republic of Armenia, the article attempts to identify opportunities to further improve the economic situation in the Republic of Armenia by stimulating the activity of small and medium-sized enterprises. Special attention is paid to the issues of activating the innovations and investment activities, utilizing innovative leasing, increasing the efficacy of tax administration, effective implementation of the state policy to stimulate the SME sector. Since the stimulation of the activity of small and medium-sized enterprises is of strategic importance to the development of the economy in the Republic of Armenia, it needs to be constantly monitored by the government and the society.

Keywords: *Economy, small and medium-sized enterprises, innovations, investments, taxes, policy, the government, efficacy, development.*